

KÁLMÁNCSA

TELEPÜLÉSKÉPI ARCULATI KÉZIKÖNYVE

2017

KÁLMÁNCSA

TELEPÜLÉSKÉPI ARCULATI KÉZIKÖNYVE

2017.

TARTALOMJEGYZÉK

	BORÍTÓLAP	1
	TARTALOMJEGYZÉK	I
1.	BEVEZETŐ, KÖSZÖNTŐ	3. oldal
2.	KÁLMÁNCSA BEMUTATÁSA	oldal
3.	ÉRTÉKVIZSGÁLAT	oldal
4.	ELTÉRŐ ÉPÍTÉSZETI KARAKTERŰ TERÜLETEK LEHATÁROLÁSA	oldal
	történeti településrész	
	gazdasági terület	
	mezőgazdasági terület	
5.	ELTÉRŐ ÉPÍTÉSZETI KARAKTERŰ TERÜLETEK ISMERTETÉSE, AJÁNLÁSOK	oldal
	történeti településrész	
	telepítés	
	terepalakítás	
	épületmagasság	
	tetőhajlásszög	
	tetőforma	
	színhasználat	
	tornácok	
	ajtók, ablakok	
	homlokzatképzés, anyaghasználat	
	részletek	
	kerítések	
	kertek	
	közterületek	
	közparkok	
	templom és környezete	
	gazdasági terület	
	mezőgazdasági terület	
6.	JÓ PÉLDÁK ÉPÜLETEK, ÉPÍTÉSZETI RÉSZLETEK	oldal

KÁLMÁNCSA

TELEPÜLÉSKÉPI ARCULATI KÉZIKÖNYVE

2017.

BEVEZETÉS, KÖSZÖNTŐ

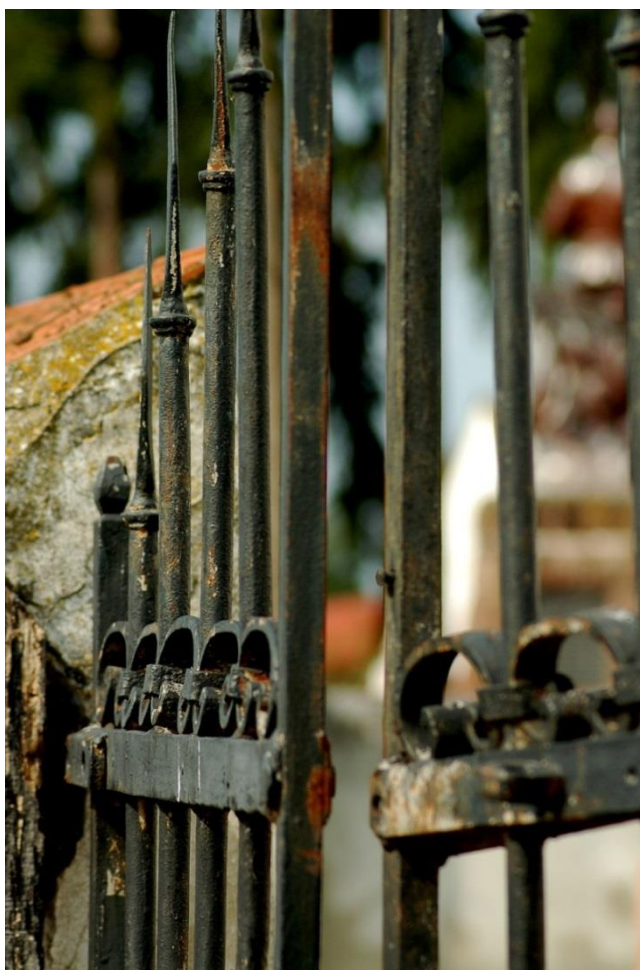
Mi is a településképi arculati kézikönyv, rövidített nevén a TAK?

A TAK elsősorban az építetőknek készülő útmutató, amely segítséget kíván nyújtani a beruházások tervezése során bemutatva és kiemelve az adott település kulturális és épített értékeit, iránymutatást ad az értékeket és identitást megőrző fejlesztések építészeti megfogalmazásához.

Épített örökségünk tárgyi emlékeinek felkutatása, az elődök által teremtett értékek megőrzése, tovább örökítése a következő generációk számára minden helyi közösség, a társadalom egésze számára kiemelten fontos feladat. Ennek intézményesült formája, az építészeti értékek országos és helyi szintű védelme több évtizede létező településrendezési eszköz.

Az épített örökségünk jogi védelme a védetté nyilvánítással, a helyi önkormányzati rendelettel és az intézményi háttérrel biztosított. Azonban a működőképesség feltétele, hogy magunkénak érezzük azt, azokat az értékeket, amelyeket a korábbi generációk hagytak ránk.

Ha egy épület idegen a környezetében, nem alkalmazkodik a helyhez, akkor lehet, hogy ideig-óráig figyelemfelkeltő, de az idő múlásával bebizonyosodik, hogy értéktelen.

Az értékes építészeti emlékeink többsége nem kizárólag az intézményrendszernek, lelkes kutatók munkájának, szakemberek segítségének, szakmai munkájának köszönhetően maradtak fenn, hanem elsősorban azért, mert az építészeti emlékeink értékeit a közösségek későbbi generációi felismerték, fontosnak tartották és tovább öröközték, felhasználták új építészeti értékek létrehozásánál.

KÁLMÁNCSA

TELEPÜLÉSKÉPI ARCULATI KÉZIKÖNYVE

2017.

Átmentett értékekké vált így a település-struktúra, a gazdaságos területfelhasználás, a racionális telepítési elvek, a tömegarányok, az anyaghasználat, a részletképzések, a színhasználat.

A települési arculati kézikönyv csak formájában új műfaj, a korábbi értékfelmérések, az örökségvédelmi hatástanulmányok, a jogszabályi védelmet megalapozó tanulmányok nagyon alapos kutatómunkával készültek, amelyek a fent részletezett szempontrendszeret vették alapul.

A kézikönyv nem etalon, a kézikönyv az olvasót kívánja megismerteti a település építészeti értékeivel, útmutatást adni azoknak, akik a meglévő épületek átalakításával, korszerűsítésével, új épület építésével formálják a település arculatát. Segítséget kíván adni ahhoz, hogy a tervezett beavatkozások a település építészeti értékeivel összhangban legyenek, újabb értéket teremtsenek.

A kézikönyvet nem zárjuk le 2017. december 31.-én, mint ahogy a település története is folyamatos. Azt szeretnénk, hogy az értékek megőrzésében, új építészeti értékeke teremtésében a település minden polgára aktív résztvevő legyen, lehessen.

Kálmánca polgármestere

KÁLMÁNCSA

TELEPÜLÉSKÉPI ARCULATI KÉZIKÖNYVE
2017.

KÁLMÁNCSA BEMUTATÁSA

KÁLMÁNCSA TELEPÜLÉSKÉPI ARCULATI KÉZIKÖNYVE 2017

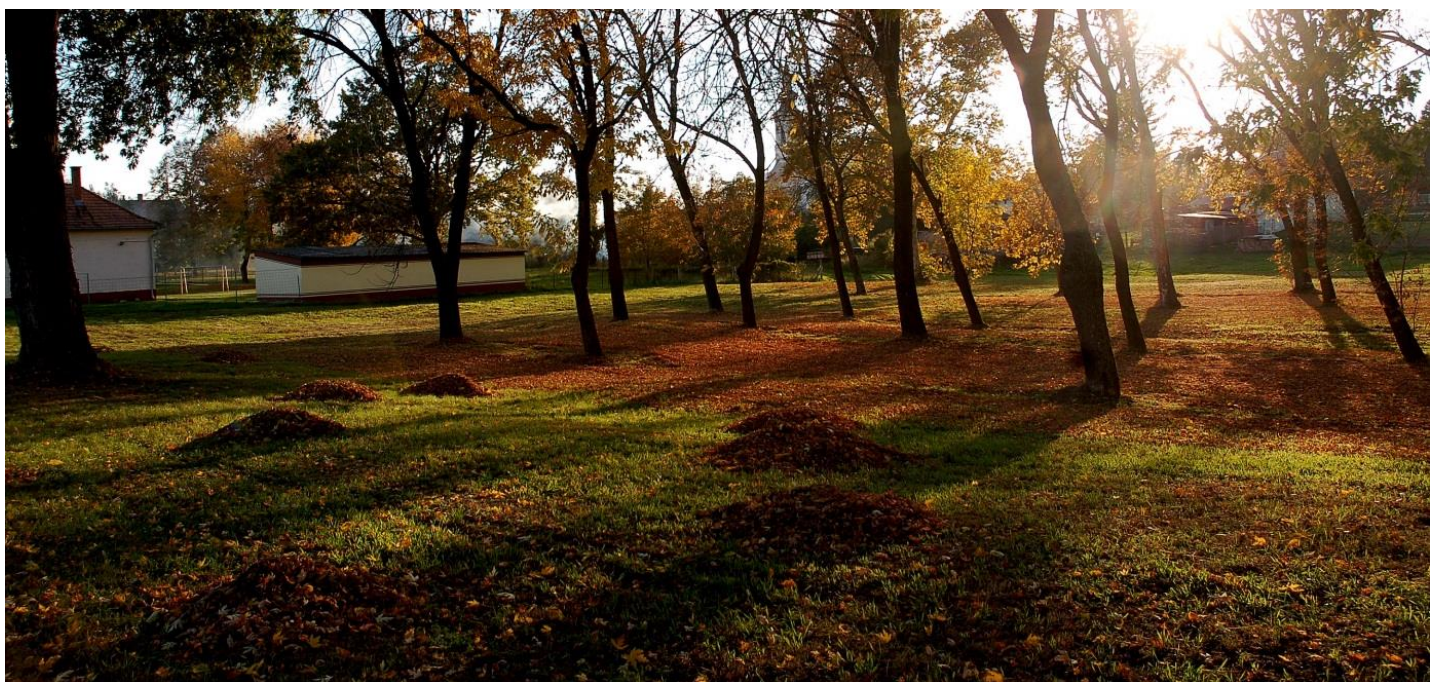
KÁLMÁNCSA

TELEPÜLÉSKÉPI ARCULATI KÉZIKÖNYVE

2017.

Egy település bemutatása, a település látványának, hangulatának érzékeltetése, örökségének értékelése nem lehet teljes a település történeti előzményeinek ismeret nélkül.

Kálmánca, középkori nevén Kálmán-Csehi Somogy megye déli részén, a barcsi járásban, a déli határtól mintegy 25-30 km-re, Homokszentgyörgy, Szulok és Istvándi községek által határolt területen található. Szulok felől lehet megközelíteni, zsáktelepülés. Történetének első írásos feljegyzés 1193-ból való, ősi Árpád-kori település, 1280-ban királyi birtokként említették.

Az 1554. évi török kincstári fejadólajstrom feljegyzései szerint a város a következő részekből állt: Filep-utcai városrész 35 házzal, nagyutcai városrész 24 házzal, érsekutcai városrész 17 házzal, kisutcai városrész 10 házzal, Patacsi utcai városrész 16 házzal, gyöngyösutcai városrész 10 házzal. 1565-1466-ban 160, öt évvel később, 1571-ben pedig már 220 házat írtak benne össze.

A település középkori történetére vonatkozóan nincsenek adataink. Fejlődésére, területi adottságainak kihasználására, így településszerkezetére, településképe a középkori magyarországi falvak általános jegyeiből lehet következtetni, a régészeti objektumok is kevés támpontot adnak a középkori település stílárjének meghatározására, azonban a történeti írott források arra engednek következtetni, hogy a török hódoltság előtt is virágzó, prosperáló település volt és gazdasági, társadalmi jelentőségét a török kiűzését követően is sokáig megtartotta.

KÁLMÁNCSA

TELEPÜLÉSKÉPI ARCULATI KÉZIKÖNYVE

2017.

A magyarországi falvak településképeire korábban elsősorban a halmazos szerkezet volt jellemző, melynek nyomát sok esetben Baranyában, Somogy megyében is felfedezhetjük.

A fenti középkori feljegyzés arra enged következtetni, hogy a településstruktúrára a halmazos szerkezet lehetett a jellemző.

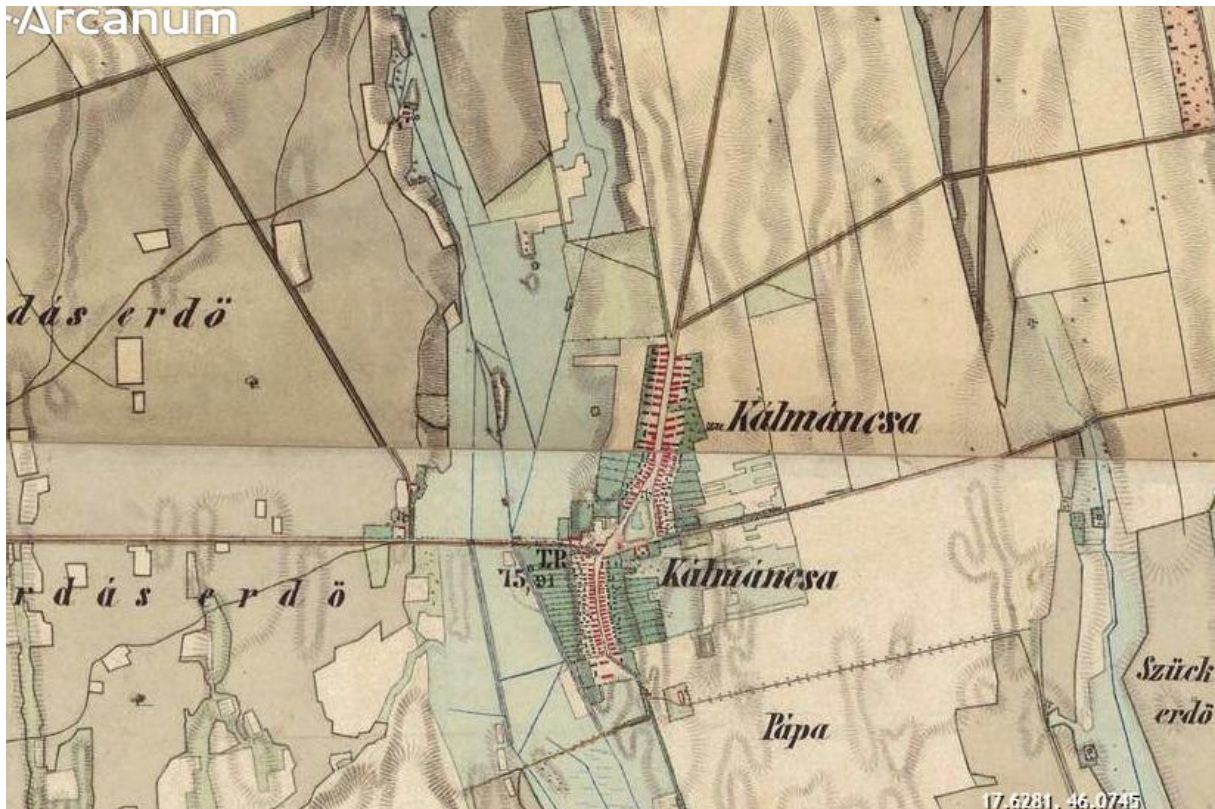
Az első térképi ábrázolás (I. katonai felmérés, 1763-1787) szerint a település vizes-mocsaras területek által közrefogottan, egy központi, háromszög-alakú mag köré települt, a környéket erdőségek borították. A település megközelítésére szolgáló út nyomvonala a maival azonos. Az épületek számából következtetve itt már nincs nyoma a középkori feljegyzésekben szereplő 150-200 portának. Az akkori településmag a mai településképeknek is meghatározó eleme. A település megjelenése szempontjából meghatározó a központi, háromszög alakú terület képe a református templommal, amely ezen a dombháton épült 1828-ban.

A második katonai felmérés (1806-1869) a korábbi felméréshez képest nem tartalmaz jelentősebb változást, a településstruktúra változatlan, a lakott terület nagyságrendjében sincs jelentősebb eltérés. A településtől délre mezőgazdasági épületek ábrázolását láthatjuk, észak-keletre nagyságrendileg nagyobb mezőgazdasági központ területe látszik, „Lajosházi pusztá” felirattal.

KÁLMÁNCSA

TELEPÜLÉSKÉPI ARCULATI KÉZIKÖNYVE

2017.

A településképi mai szerkezete csak kisebb mértékben módosult a korai térképi ábrázolásokhoz képest, a település a mai napig megőrizte eredeti szerkezetét.

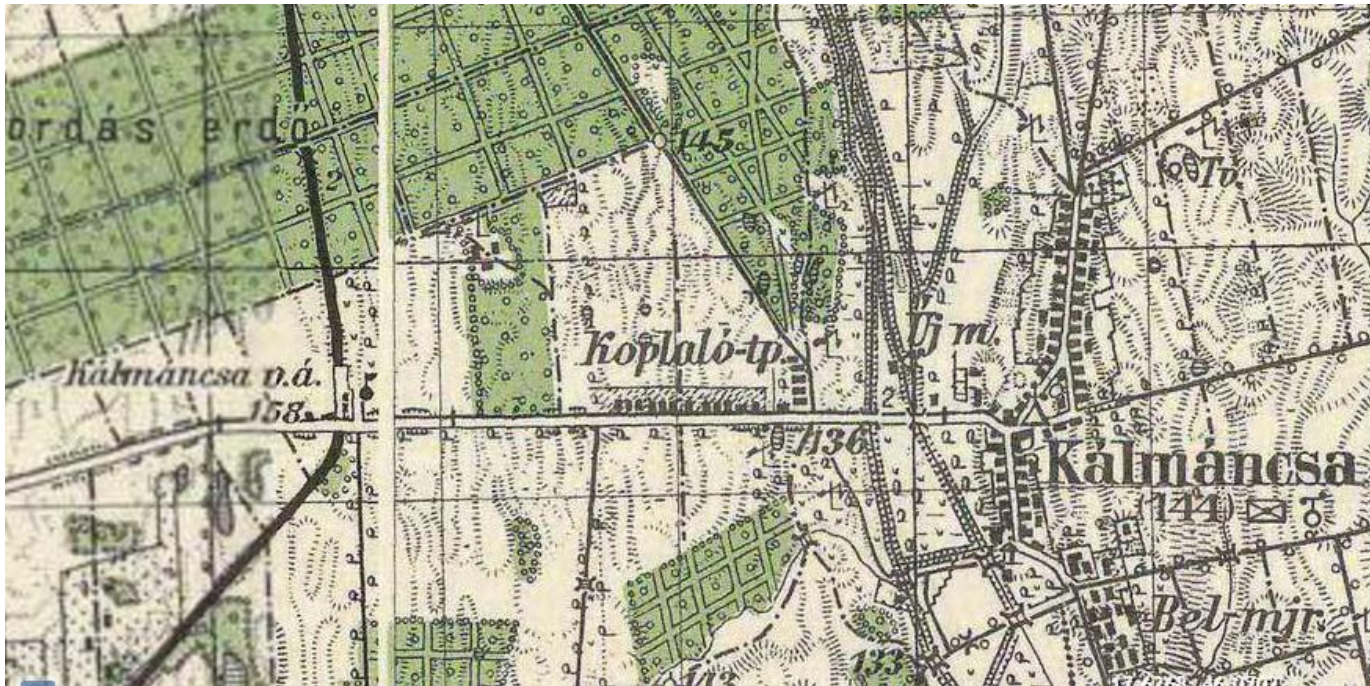

Az 1715-ös összeíráskor már csak 13 háztartása volt és gróf Széchenyi Zsigmond, a 20. század elején pedig gróf Széchenyi István és László volt a birtokosa, 1891-ben a Széchenyi család, gróf Széchenyi Imre építtette az itt álló kastélyt is.
1910-ben 1410 lakosából 1399 magyar, 8 német volt. Ebből 685 római katolikus, 709 református, 12 izraelita volt.
A településnek ma 638 lakosa van.

KÁLMÁNCSA

TELEPÜLÉSKÉPI ARCULATI KÉZIKÖNYVE

2017.

Az 1941-es katonai felmérésen tulajdonképpen a mai állapothoz hasonló településszerkezet érzékelhető a településközponttal, a településközponttól nyugati irányban lévő lakóterülettel, a „Kopplaló telep”, ahogyan a felirat jelzi.

KÁLMÁNCSA

TELEPÜLÉSKÉPI ARCULATI KÉZIKÖNYVE

2017.

A MAI TELEPÜLÉSKÉP

Kálmáncsa mai megjelenését, településképi sajátosságainak változásait az elmúlt időszak társadalmi, gazdasági folyamatai jelentős mértékben meghatározták, befolyásolták.

A korábban elsősorban mezőgazdasági tevékenységből prosperáló település a primer szektor visszaesésével, átalakulásával, a kis paraszti gazdaságok megszűnésével építészeti arculata és a tájhasználat is megváltozott.

A település helyzetét tovább nehezítette zsáktelepülés jellege, amely a jelenlegi fejlesztési lehetőségeknek, a kitörési pontok meghatározásának is gátja.

KÁLMÁNCSA

TELEPÜLÉSKÉPI ARCULATI KÉZIKÖNYVE

2017.

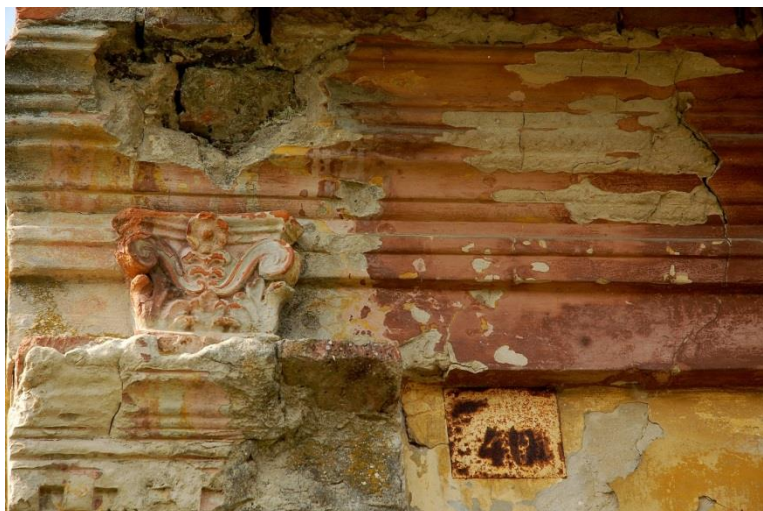
A társadalmi, gazdasági folyamatok iránya, változásai összefüggésben vannak a település építészeti karakterével, a

település mai megjelenése annak lenyomataként is értelmezhető. A változások megjelennek az épületek homlokzatán, az anyaghasználaton, a színhasználatban, az utcaképben is.

A település mai arculatát adó településszerkezeti adottságok nem módosultak, az utcaképet, a korábbi légtérarányokat továbbra is a történeti fejlődés során kialakult eredeti utcák látványa, az épületek tömegarányai határozzák meg. Újabb beépítések, új lakóépületek építése nem jellemző. Általában a meglévő épületek átalakítási, korszerűsítési, sok esetben a legfontosabb karbantartási munkák elvégzésének a nyomai láthatók az épületeken. Szintszámuk, tömegarányaik változatlanok maradtak. a korábbi településképp jelentős mértékben nem változott.

A lakóépületekhez illesztett gazdasági épületek nagy része megmaradt, annak ellenére, hogy gazdasági funkciójukat teljesen elvesztették. Az anyaghasználatra a hagyományos anyagok a jellemzőek. Az épületek nagy részénél a tartófalakat vályogból, téglából építették, a földem- és tetőszerkezetnél fát használtak, a fedés anyaga

KÁLMÁNCSA

TELEPÜLÉSKÉPI ARCULATI KÉZIKÖNYVE

2017.

többszörre cserélt volt.

Egy település arculatát a településszerkezet, a környezeti, domborzati adottságok, a kialakult légtér- és tömegarányok, az anyaghasználat mellett nagymértékben meghatározzák a kerítések látványa, anyaghasználat, formavilága.

Kálmáncsán az épületek előkerttel kerültek telepítésre, a kerítések mind formai kialakításban, mind anyaghasználatban változatos képet mutatnak.

A kerítések anyaghasználatánál domináns anyag a fém, de jellemző a fa és a beton használata is. A betonkerítéseknél itt is előfordul a szomszédos, Szulok településen nagy gyakorisággal felfedezhető betonkerítés használata.

A település mai arculatát adó településszerkezeti adottságok nem módosultak, az utcaképet, a korábbi légtérarányok, az utcák látványa, az épületek tömegaránya, a légtérarányok határozzák meg. Az épületek száma nem, illetve csak kisebb mértékben módosult (az új építésekénél a szintszámok sem változtak) a korábbi településképpel jelentős mértékben nem módosult.

A lakóépületek korszerűsítése során általában módosul az eredeti formálás, azonban településképi szempontból ez a változás nem jelentős, ugyanakkor sok esetben az épületek részletképzései módosultak, eltűntek, a homlokzatok sokat veszítenek eredeti karakterükből.

A régi épületek eredeti homlokzatképzésének fontos részlete volt a nyílászárók megjelenése, részletképzései, profilvastagsága, osztásrendszere.

A lakóépületek korszerűsítésénél általában az első lépés a régi, „elavult” nyílászárók cseréje.

Egy jól karbantartott hagyományos nyílászáró értéket jelent, és felújítása sokkal kisebb anyagi ráfordítással megoldható, mintha új, „korszerű” nyílászáróra cserélnék. A

KÁLMÁNCSA

TELEPÜLÉSKÉPI ARCULATI KÉZIKÖNYVE

2017.

felújítást választva megmarad a nyílászáró eredeti részletképzése és elkerülhetők azok a páratechnikai problémák, amelyek egy új nyílászáró beépítése után szinte mindig, törvényszerűen megjelennek.

A település mai megjelenésének leírásánál mindenképpen meg kell említeni, hogy az utóbbi évek átalakítási tevékenysége nagyrészt a meglévő épületek karbantartását, korszerűsítését jelentette, és a korszerűsítés során az eredeti színhasználat megőrzése fontos szempont volt. Így az eredeti falukép - beleértve a részletképezéseket is - nem változott jelentős mértékben.

Elmondható ez a területhasználatra is, amely gyakorlatilag nem változott. A központi településmag mellett a településtől nyugatra lévő egyutcás beépítés lakóterületként, a nyugati településhatárnál lévő szoliter terület gazdasági területként funkcionál.

Összességében a település karaktere nem változott jelentős mértékben, a különböző

területhasználatok, a telekstruktúra alapján, a történeti fejlődés során kialakuló mozaikos szerkezet sajátos értéke a településnek.

KÁLMÁNCSA

TELEPÜLÉSKÉPI ARCULATI KÉZIKÖNYVE

2017.

ÉRTÉKVIZSGÁLAT
TERMÉSZETI KÖRNYEZETI ÉRTÉKEK

KÁLMÁNCSA TELEPÜLÉSKÉPI ARCULATI KÉZIKÖNYVE 2017

KÁLMÁNCSA

TELEPÜLÉSKÉPI ARCULATI KÉZIKÖNYVE

2017.

A lankás domboldalakkal körülvett település közel sík területen helyezkedik el. Az érkezőket az egyre csökkenő erdőterületekkel tarkított szántók, a mezőgazdasági tevékenységhez kapcsolódó táji környezet látványa fogadja. A területre jellemző kisgazdaságok helyett ma a nagyüzemi mezőgazdaság jellemző, amelynek hatása a település lakóövezeti részén meglévő épületállománynál, a külső területek korábban virágzó uradalmi központok gazdasági épületeinél is érezteti hatását.

A szalagtelkekhez kapcsolódó területeket szántóként hasznosítják. A településképet gazdagítják azok a felszíni formák, amelyek a homokos vidékeken jellemzőek, így a homokhátak, homokdombok. A homokdombok, homokhátak közötti mélyedésekben egykor tavak húzódtak, melyet a település történetének bemutatása során csatolt katonai felmérés térképi ábrázolása is jól illusztrál. A terület a Dráva vízgyűjtőjéhez tartozik, sok terület azonban a lapos sík felszín miatt lefolyástalan.

KÁLMÁNCSA

TELEPÜLÉSKÉPI ARCULATI KÉZIKÖNYVE

2017.

A mai településkép meghatározó eleme továbbra is a településközpont a református templommal, a tőle délre megépült r.k. kápolnával, illetve a központban kialakított középületekkel. Sok a zöldfelület.

A település természetes növénytakarója a földtani szerkezethez igazodik. A település környezetét az intenzív mezőgazdasági művelés időszakában főleg erdők alkották. A területre jellemző a tölgy, a hárs, amelyből mára csak kisebb felületek, ligetek maradtak meg. A templom környékének fás-ligetes beültetése méltó környezetet ad a Református templomnak és a Római katolikus kápolnának.

A telekhasználatra már nem jellemző, hogy a „tisztaudvar” mellett a telek többi részét az állattartáshoz kapcsolódó tevékenységhez használnák, így a gazdasági épületek is funkció nélkül maradtak.

KÁLMÁNCSA

TELEPÜLÉSKÉPI ARCULATI KÉZIKÖNYVE

2017.

A település központi részét fás, legelő terület veszi körül, azonban ezek nagysága a haszonállattartás, a paraszti kisgazdaságok megszűnésével egyre jobban csökken.

A település központi – lakó- és melléképületekkel beépített területéhez kertek kapcsolódnak, melyek hosszan elnyúlnak a településtengelyre merőlegesen, keleti és nyugati irányba, sajátos tájképi arculatot adva az egykor mezővárosi ranggal büszkélkedő településnek.

A különböző területhasználatok, telekhatárok sajátos, mozaikos településképet eredményeznek, amely jól látható a fenti légi fotón.

KÁLMÁNCSA

TELEPÜLÉSKÉPI ARCULATI KÉZIKÖNYVE
2017.

ÉRTÉKVIZSGÁLAT
ÉPÍTETT ÖRÖKSÉG
MŰEMLÉKEK
HELYI VÉDETT ÉPÜLETEK

KÁLMÁNCSA TELEPÜLÉSKÉPI ARCULATI KÉZIKÖNYVE 2017

KÁLMÁNCSA

TELEPÜLÉSKÉPI ARCULATI KÉZIKÖNYVE

2017.

ÖRÖKSÉGÜNK

a településképi szempontból meghatározó építészeti,
műemléki értékek, településképi jellemzők

„Hagyaték, mint egész; javakkal, jogokkal, terhekkal és kötelezettségekkel együtt.”

Gondosan kell bánnunk az elődök által ránk hagyott örökséggel, a hagyatékkal. A szó általános értelmében az örökség, mindig valami pozitív gondolattal párosul. Általában gyarapodást jelent.

Így van ez az épített örökséggel is.

Akkor jelent igazán gyarapodást, ha ez egy természetes kiválasztódás, szelektálódás eredménye.

A társadalom ösztönösen érzi, hogy mi az az érték, amely állandó és mi az, ami modoros. Ezt bizonyítják a településeken megmaradt eredeti épületek, pl. a tájházak, az olyan épületek, amelyeket az elődeink hagytak ránk. Ránk bízta, hogy őrizzük meg, ismerjük fel és védjük értékeit.

A hagyaték azonban nem jelent automatikusan gyarapodást. Jogokat, terheket és kötelezettségeket is generál. Gondoskodni kell a fennmaradásról, az építészeti értékek megőrzéséről, karbantartásáról és átadásáról a következő generáció számára. Egy finoman díszített szarmata karkötő, egy egyszerűségében csodálatos Árpád-kori, vagy barokk templom ránk hagyott értékei nélkül a társadalmi létezésünk mélyebb értékei, rétegei vesznének el. Megsemmisülésük esetén pótolhatatlan lenne a veszteség. Ezért fontos, hogy terheivel együtt is megőrizzük építészeti örökségünket és továbbadjuk a következő generációnak.

Az épített örökség jogi szabályozása a javakkal való rendelkezés, a feladatok alapján két ágra szakad.

Az országosan védett műemlékek előzetes szakmai mérlegelés alapján kerülnek kiválasztásra, majd általában kormányrendelet erejével kerülnek be a műemlékek körébe.

KÁLMÁNCSA

TELEPÜLÉSKÉPI ARCULATI KÉZIKÖNYVE

2017.

Az állam dönt arról, hogy mely épületekkel, építményekkel bővíti a műemlékek körét, illetve általában az avulás miatt melyek azok az épületek, amelyek műemléki védettségének megszüntetése indokolt.

Ezeket a jogokat a helyi védett épületek esetében az állami szféra önkormányzati hatáskörbe utalja. Helyi szintre delegálja az országos értékek mellett jelentős társadalmi értékkel bíró helyi építészeti értékek védelmét. Azokat az épületeket, amelyek a helyi közösség fontosnak tart megőrizni.

Az országos és helyi védelem tehát nem rangsort jelent, de a helyi közösségek szintjén túlmutató, az egész ország közössége szempontjából fontos értékek szabályozása, védelme állami szinten történik.

Kálmáncsán csak egy épület áll országos védelem alatt, a Református templom, azonban kiemelkedően magas a helyi védett épületek, objektumok száma (34).

Református. templom

A Református templom 1828-ban épült klasszicizáló stílusban, kerített templom, településképi szerepét még hangsúlyosabbá teszi, hogy környezetéből nem csak magassága miatt, hanem domborzati viszonyai miatt is kiemelkedik.

A Református templom a település legrégebbi ábrázolásán is szereplő háromszög alakú teresedésben áll, fás-ligetes környezetben. A toronytest enyhén kiemelkedik a fő homlokzati síkból, a templomtesttel, a templomhajóval egybe épült, ahogyan a korabeli templomok szerkesztési elvei, a „Bauamt” típusstervei alapján épült templomoknál ez szokás volt. A templomtest falait nagy nyílások törik át, homlokzati díszítése visszafogott.

Kálmánca településen hivatalosan nyilvántartott régészeti lelőhelyek listáját a 2. sz. melléklet tartalmazza.

KÁLMÁNCSA

TELEPÜLÉSKÉPI ARCULATI KÉZIKÖNYVE

2017.

Az országosan védett műemléképület a település központjában áll. A második katonai felmérésen jól látható a templom méltó helyének, központi szerepének megfelelő hely kiválasztás és rendezés szerkezeti lenyomata. A Református templommal szemben a Római katolikus templom áll. Építésének idejét jól mutatják építészeti stílusjegyei.

A 1828-ban épült templom és az 1800-as évek elején, közepén készült katonai felmérés tulajdonképpen a mai állapothoz közeli településképet mutat.

KÁLMÁNCSA

TELEPÜLÉSKÉPI ARCULATI KÉZIKÖNYVE

2017.

HELYI ÉPÍTÉSZETI ÖRÖKSÉG ELEMEL

Az országos védelem alatt álló épület mellett a település építészeti kultúrájának gazdagságát, sokszínűségét jól jelzik a korábbi értékvizsgálatok alapján meghatározott, helyi védelem alatt álló építészeti örökségek, épületek száma. Kálmáncsán ez a szám a település épületállományához képest igen magas.

Karbantartásuk jellemzően elmarad, állapotuk folyamatosan romlik, az elhanyagolt épületek száma jelentős, azonban sok a pozitív példa.

A lakóépületek több mint egy negyede a II. világháború előtt épülhetett. A falu eredeti arculatát meghatározó régi épületek száma kevés, sok esetben már elvesztették eredeti karakterüket.

Tömegformálásuk ugyan nem módosult, nem történtek jelentős átalakítások, hozzáépítések, azonban az épületdíszek a felújítások áldozatául estek, eltűntek, illetve a korábban jellemző fedés, a cserépfedés is megváltozott.

Kálmáncsán a hagyományos lakóháztípus adja az épületállomány zömét. Az utcára merőleges nyeregtetővel állított keskeny, 5-7 m traktusszélességű lakóházak, általában tornác nélküliek. Tornácos épület csak elvétve fordul elő (pl. Kossuth u. 106). Az Ormánságra jellemző, kis traktus szélességű, az utcára egy nyílás tengellyel tájolt háztípus is fellelhető. A hagyományos, fésűs beépítésre jellemző, utcára merőleges tengelyű épületek mellett Kálmáncsán több épületnél is megfigyelhető az utcával párhuzamos tengelyű telepítés. Ezek az épületek általában gazdagabb díszítéssel, homlokzati részletekkel jelzik az épített gazdasági státuszát.

A homlokzatok eredeti díszítése sajnos már csak kevés helyen fedezhető fel, a „korszerűsítések” átalakítások miatt sok esetben nem maradtak fenn az eredeti motívumok.

KÁLMÁNCSA

TELEPÜLÉSKÉPI ARCULATI KÉZIKÖNYVE

2017.

A falu déli részén lévő parkban álló Széchenyi család eklektikus vadászkastélya a református templomon kívül a falu legértékesebb épület-együttese. Az épület jelenleg szociális otthonként hasznosul, az eredeti telepítési elvek jelentős mértékben megváltoztak a funkcióhoz szükséges bővítési igények következtében telepített és megépült épületállomány építészeti minősége miatt. Az épületek telepítése, építészeti kialakításuk nem veszik figyelembe az eredeti épületegyüttes egykori értékeit.

A központi település lakóépületei mellett meg kell említeni a településtől észak-keleti irányban fekvő egykori birtokközpont (Lajosházapuszta) épületeit. Az uradalmi magtár és a kapcsolódó épületek további sorsa bizonytalan, pozitívumként értékelhető, hogy a

magtárépület tetőfelújítási munkáit elvégezték, így a magtár-épület további állagromlása megállt. A magtártól északi irányba induló utca menti, egykor az uradalomhoz tartozó épületek ma is lakóépületként funkcionálnak. Egykori karakterük nem sokat változott, sok épület karbantartási munkái elmaradnak, állaguk folyamatosan romlik.

A település történeti fejlődése során, az épületállomány fokozatos átalakulása miatt a korábban épült, a helyi védelem alatt álló épületek a településképből elszórtan, mozaikszerűen jelennek meg, nem alkotnak összefüggő területi egységet. A védelem így csak az objektumokra terjed ki, a területi védelem kijelölése nem indokolt.

KÁLMÁNCSA

TELEPÜLÉSKÉPI ARCULATI KÉZIKÖNYVE

2017.

Kálmánca helyi védelem alatt álló ingatlanai

Cím (utca, házszám) Hrsz.	Megnevezés	A védettség tárgya
1. Szabadság tér 126. hrsz.	Hősi emlékmű	teljes objektum
2. Emlékmajor, 0322. hrsz.	szoborfülke	teljes objektum
3. Kossuth u. 7., 74. hrsz.	lakóház	épülettömeg, utcai homlokzat
4. Kossuth u. 7., 74. hrsz.	nyári konyha	épülettömeg, homlokzatok
5. Kossuth u. 22., 89. hrsz.	lakóház	épülettömeg, utcai homlokzat
6. Kossuth u. 23., 90/1. hrsz.	lakóház	épülettömeg, utcai homlokzat
7. Kossuth u. 25., 237. hrsz.	Óvoda	épülettömeg
8. Kossuth u. 32., 234. hrsz.	lakóház	épülettömeg, utcai homlokzat
9. Kossuth u. 33., 233. hrsz.	lakóház	épülettömeg, homlokzatok
10. Kossuth u. 34., 232. hrsz.	lakóház	épülettömeg, utcai homlokzat
11. Kossuth u. 36., 229.	Községháza	épülettömeg, utcai homlokzat
12. Kossuth u. 42., 223. hrsz.	lakóház	épülettömeg, utcai homlokzat
13. Kossuth u. 46., 219. hrsz.	lakóház	épülettömeg, utcai homlokzat
14. Kossuth u. 47., 218. hrsz.	lakóház	épülettömeg, utcai homlokzat
15. Kossuth u. 58., 208. hrsz.	lakóház	épülettömeg, utcai homlokzat
16. Kossuth u. 64., 203. hrsz.	lakóház	épülettömeg, homlokzatok,
	kiugró tornác	
17. Kossuth u. 70., 197. hrsz.	lakóház	épülettömeg, homlokzatok
18. Kossuth u. 86., 179. hrsz.	lakóház	épülettömeg, utcai homlokzat
19. Kossuth u. 91., 170. hrsz.	lakóház	épülettömeg, homlokzatok, tornác,
	kerítés	
20. Kossuth u. 106. sz., 152. hrsz.	lakóház	épülettömeg, homlokzatok, tornác
21. Kossuth u. 122. sz., 119. hrsz.	lakóház	épülettömeg, homlokzatok, tornác
22. Kossuth u. 127. sz., 112. hrsz.	lakóház	épülettömeg, utcai homlokzat
23. Kossuth u. 133. sz., 105. hrsz.	lakóház	épülettömeg, utcai homlokzat
24. Kossuth u. 1. szám, 68. hrsz.	szociális otthon	a két eredeti főépület,
	épülettömeg, homlokzatok, park	
25. Rákóczi u. 59/5-59/6. hrsz.	R.k. kápolna és lakás	épülettömeg, utcai
	homlokzat	
26. Rákóczi u. 59/13. hrsz.	Tirol kereszt	teljes objektum
27. Lajosházapuszta, 068. hrsz.	lakóház	épülettömeg, homlokzatok
28. Lajosházapuszta, 064/2. hrsz.	magtár épülettömeg, homlokzatok	
29. Lajosházapuszta, 614. hrsz.	harangláb	teljes objektum
30. Lajosházapusztai temető, 074. hrsz.	kereszt	teljes objektum
31. Temető, 03. hrsz.	kereszt	teljes objektum

KÁLMÁNCSA

TELEPÜLÉSKÉPI ARCULATI KÉZIKÖNYVE

2017.

ÉRTÉKKATASZTER

A helyi védelem alatt álló épületek településképi értékük meghatározásánál az alábbi szempontrendszer szerint végeztük el a vizsgálatokat.

a védendő értékek felsorolása

építéskori beépítési mód, telekhasználat
építéskori alaprajzi kialakítás, belső alaprajzi struktúra
építéskori homlokzat-szerkesztési elvek
építéskori nyílástengelyek
építéskori nyílászárók és tartozékaik (spaletták, árnyékolók, stb.)
építéskori anyaghasználat
építéskori színhasználat

javaslat

A helyi védelem alatt álló épületeknél a fenti értékkataszter alapján elvégzett felmérés és értékelés során mérlegelni szükséges, hogy melyek azok az értékek, amelyekkel továbbra is rendelkezik az épület/objektum és melyek azok, amelyek a fenti kataszteri elemek egyikét sem tartalmazzák, illetve az átalakítás olyan mértékű, hogy a visszaállítása már nem lehetséges.

A fenti elemzést Kálmánca településen található helyi védelem alatt álló épületei, objektumai esetében aktualizálni kell, el kell végezni a szükséges felülvizsgálatot és annak eredménye alapján, illetve szakmai jogosultsággal rendelkező szakértő által készített szakvélemény alapján lehet döntést hozni a védelem további fenntartásáról, illetve megszüntetéséről.

Ennek részleteit, a szakmai feltételeket önkormányzati rendeletben javasoljuk kidolgozni.

KÁLMÁNCSA

TELEPÜLÉSKÉPI ARCULATI KÉZIKÖNYVE

2017.

ELTÉRŐ ÉPÍTÉSZETI KARAKTEREK BEMUTATÁSA

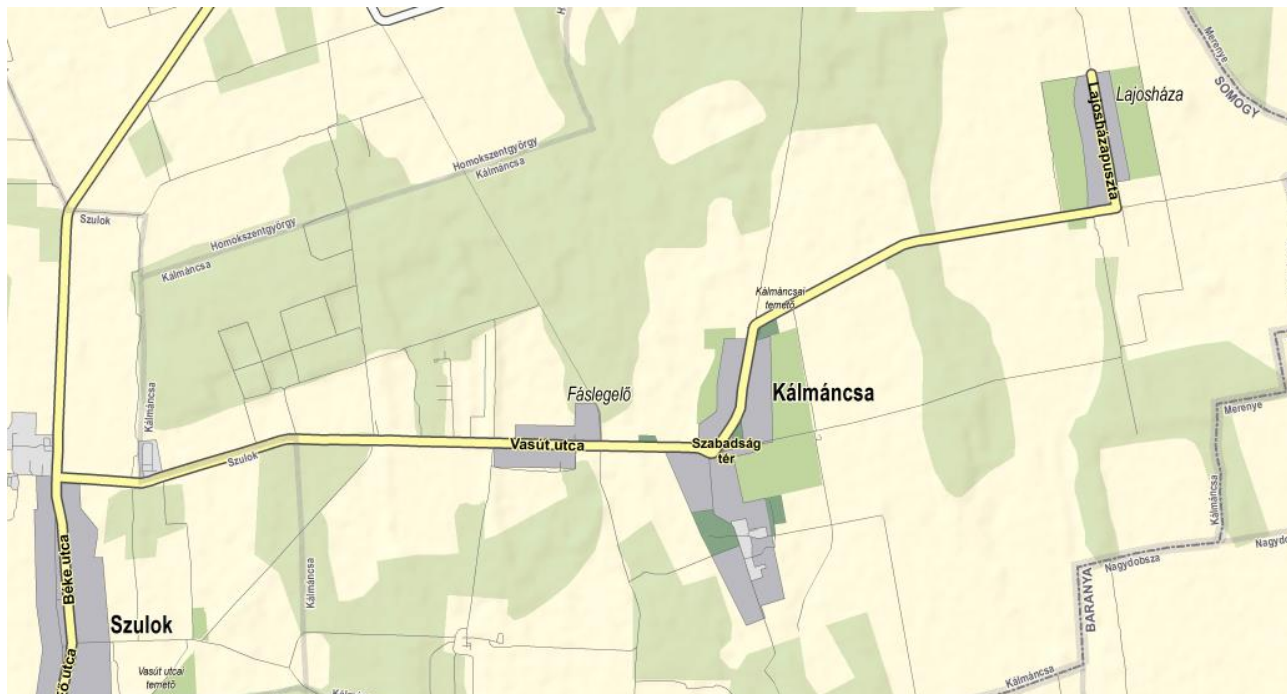

KÁLMÁNCSA TELEPÜLÉSKÉPI ARCULATI KÉZIKÖNYVE 2017

KÁLMÁNCSA

TELEPÜLÉSKÉPI ARCULATI KÉZIKÖNYVE

2017.

JELKULCS

szürke, sötétzöld

sötétkék

világoszöld, világossárga

piros

lakóterület

gazdasági terület

kertes terület

mezőgazdasági terület

KÁLMÁNCSA

TELEPÜLÉSKÉPI ARCULATI KÉZIKÖNYVE

2017.

ELTÉRŐ ÉPÍTÉSZETI KARAKTEREK LEHATÁROLÁSA TELEPÜLÉSMAG

A település központi részét a kerített református templom és a körülötte kialakult fás, zöldfelület alkotja (Szabadság tér). A háromszög alakú területtől nyugati irányban, a Szulok felé vezető úton (ma Vasút utca) kisebb lakóterületi beépítés található, az egyszerű tömegű, alaprajz kialakítású és anyaghasználatú épületek az utca két oldalán helyezkednek el. Az egykori vasútvonal a településtől nyugati irányban haladt el a falu mellett, a kelet-nyugati hossz tengelyű utca mai neve is őrzi ennek jelentőségét.

A településrész a központi településmaghoz nem kapcsolódik közvetlenül, azonban a beépítés jellege, az épületek tömegformálása, a jellemző utcakép közös jegyeket mutat az észak-déli tengelyű utcával (mai Kossuth u.), beépítéssel, ezért a karakterlehatárolásnál nem indokolt a terület külön kezelése.

KÁLMÁNCSA

TELEPÜLÉSKÉPI ARCULATI KÉZIKÖNYVE

2017.

A történeti település mag területén belül meglévő kastély és környezetének külön kezelése a település arculata szempontjából nem indokolt, a beépítések kezelése érdekében a rendezési tervi eszközökkel javasolt megkülönböztetése.. A terület a területhasználat és az épületegyüttes funkcionális kialakítása miatt eltér a település történeti központjának arculati stílusjegyeitől, azonban településképi, arculati szempontból ez nem jelentős mértékű.. Ligetes, szoliter beépítése sajátos jelleget ad, ma szociális otthonként működik Területe az eredeti épületek mellett építészeti stílusjegyeiben is idegen épületekkel egészült ki.

KÁLMÁNCSA

TELEPÜLÉSKÉPI ARCULATI KÉZIKÖNYVE

2017.

KÜLTERÜLET

MEZŐGAZDASÁGI ÜZEMI TERÜLET (LAJOSHÁZAPUSZTA)

A külterületek hasznosítására a szomszédos településeknél is kialakult területhasználat a jellemző. A kisk gazdaságok megszűnése után a szántóterületek nagyüzemi gazdálkodása,

a nagytáblás területek művelése vált uralkodóvá. A településtől észak-keleti irányban kialakult mezőgazdasági központ („Lajosházapuszta”) épületállománya ma is őrzi az egykori területhasználat stílusjegyeit. A ma még álló, hasonló funkciójú épületek sorsa lassan megpecsételődik, a magtárak karbantartására, felújítására a tulajdonosok nem fordítanak anyagi forrásokat. Ezzel ellentétben a Lajosházapusztai telepen látható, hogy a tulajdonos számol az épületállomány hosszútávú hasznosításával, ezt bizonyítja a tetőszerkezet, a tetőfedés felújítási munkáinak elvégzése.

KÁLMÁNCSA

TELEPÜLÉSKÉPI ARCULATI KÉZIKÖNYVE

2017.

GAZDASÁGI TERÜLET

A Kálmáncsa és Szulok települések határán álló szoliter területi egység településszerkezeti szerepe, építészeti megjelenése miatt indokolt külön építészeti karakterként kezelni. A területen a nagytáblás mezőgazdasági műveléshez szükséges

épületek kaptak helyet. A beépítés látványa településképi szempontból nem meghatározó, a településképet nem befolyásolja. Az épületek formai kialakításuk, anyaghasználatuk a funkcióhoz igazodik.

Amennyiben újabb településrészen kerül gazdasági-ipari terület kijelölésre javasolt a meglévő telepítés, struktúra, építészeti kialakítás, anyaghasználat megtartása, illetve a meglévőhöz való igazítása.

A területlehatárolásnál is megfelelő gondossággal kell eljárni, a történeti településrész kialakult látványát, arculatát az esetleges újabb beépítés ne befolyásolja.

KÁLMÁNCSA

TELEPÜLÉSKÉPI ARCULATI KÉZIKÖNYVE

2017.

TÖRTÉNETI TELEPÜLÉSRÉSZ
AJÁNLÁSOK

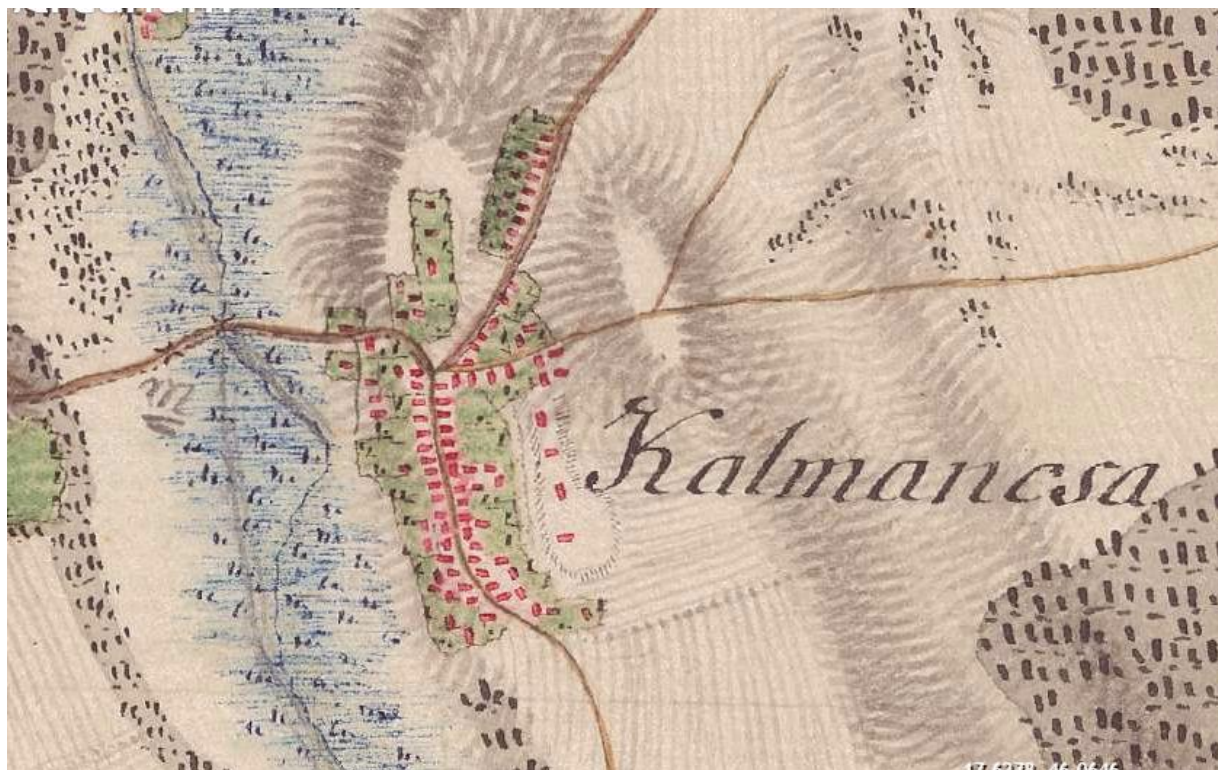

KÁLMÁNCSA

TELEPÜLÉSKÉPI ARCULATI KÉZIKÖNYVE

2017.

A magyarországi falvak településképeire korábban elsősorban a halmazos szerkezet volt jellemző, melynek nyomát sok esetben Baranyában, Somogy megyében is felfedezhetjük. A település korai történetéről fennmaradt feljegyzések arra engednek következtetni, hogy a településstruktúrára a halmazos szerkezet lehetett a jellemző.

Az első térképi ábrázolás (I. katonai felmérés, 1763-1787) szerint a település vizes-mocsaras területek által közrefogottan, egy központi, háromszög-alakú, észak-dél és kelet-nyugat tengelyű utak metszéspontjában kialakult mag köré települt, a környéket erdőségek borították. Az épületek számából következtetve itt már nincs nyoma a középkori feljegyzésekben szereplő 150-200 portának. Az akkori településmag a mai településképeknek is meghatározó eleme, az egyébként sík területen található település református temploma ezen a dombháton található.

A második katonai felmérés (1806-1869) a korábbi felméréshez képest nem tartalmaz jelentősebb változást, a településstruktúra változatlan, a lakott terület nagyságrendjében sincs jelentősebb eltérés. A településtől délre mezőgazdasági épületek ábrázolását láthatjuk, észak-keletre nagyságrendileg nagyobb mezőgazdasági központ látszik, „Lajosházi pusztá” felirattal.

A településképek mai szerkezete csak kisebb mértékben módosult a korai térképi ábrázolásokhoz képest, a mai napig megőrizte eredeti arculatát.

ajánlások

Az ajánlások megfogalmazása során a történeti településrész építészeti értékeiből kell kiindulnunk abból, hogy az átépítések, az új építések, a közterületek alakítása, formálása, az anyaghasználat megválasztása, a tömegarányok meghatározása során az értékek megőrzése, átörökítése a legfontosabb feladat. A történeti településrészen a településkép szempontjából meghatározó utcára merőlegesen elhelyezett lakóépületek közül viszonylag sok maradt meg, amelyek még őrzik az eredeti tömegarányokat.

Fontosnak tartjuk megemlíteni, hogy Somogy megye déli részén és a megyehatáron túl, Baranya megyében, az Ormánságban jellemző háztípus az egy nyílástengellyel kialakított, egyszerű téglalap alaprajzú, kis traktusszélességű lakóépület.

Kálmánca történeti településrészén ma is sok épületnél figyelhető meg a fenti kialakítás, azonban szép számmal találhatunk olyan épületeket is amelyeknél nemcsak a homlokzatok díszítése, hanem a tömegformálás is a polgári építészet stílusjegyeire utal.

Ha egy közösség pontosan tudja, hogy mely értékek képezik örökségét, akkor sokkal könnyebb a fejlődésből fakadó új igényeket úgy teljesíteni, hogy az folyamatos átmenetet biztosítson a régi és az új között.

A települési „érték-kataszter” megteremtése kellő alapot adhat az ajánlások megfogalmazásához, amelynek minden esetben a környezeti értékekre támaszkodva kell kialakulnia.

Egy település építészeti értékeit a korábbi korok építészeti öröksége jelenti kiegészülve azokkal az értékekkel, amelyek az új épületek építése során keletkeznek.

A meglévő épületek felújításánál, átalakításánál, bővítésénél, új épület építésénél javasolható megoldásoknál nem tartjuk jónak a régi stílusjegyek másolását, az archaizálást, sokkal jobb példának tartjuk a meglévő értékek átültetését, örökítését, melyhez az alábbiakban szeretnénk segítséget nyújtani a különböző szegmensek

KÁLMÁNCSA

TELEPÜLÉSKÉPI ARCULATI KÉZIKÖNYVE

2017.

(telepítés, anyaghasználat, tetőforma, tetőhajlásszög, színhasználat, stb.) elemzésével, a településen jellemző stílusjegyek bemutatásával.

A településre általánosságban a keskeny szalagtelkekre telepített földszintes beépítés a jellemző. A Dráva-menti településekre jellemző egytraktusos, egyszerű tömegformálású, utcára merőleges nyeregtetővel fedett, egy nyílástengelyes épülettípus Kálmáncsán is sok helyen felfedezhető.

A korábban említett gazdasági, társadalmi környezeti hatások miatt a település épületállománya sok helyen őrzi még a századfordulóra jellemző építészeti kialakítást. A tulajdonosok jelentős része igyekszik épületeinek karbantartási munkáit elvégezni, ez az esetek többségében az eredeti épülettömeg, telepítés, stb. konzerválását jelenti, azonban a felújítások során a korábban jellemző épületedíszek (ablakkeretek, tagozatok, stb...) megsemmisülnek, amely az eredeti építészeti karakter elvesztését eredményezi.

KÁLMÁNCSA

TELEPÜLÉSKÉPI ARCULATI KÉZIKÖNYVE

2017.

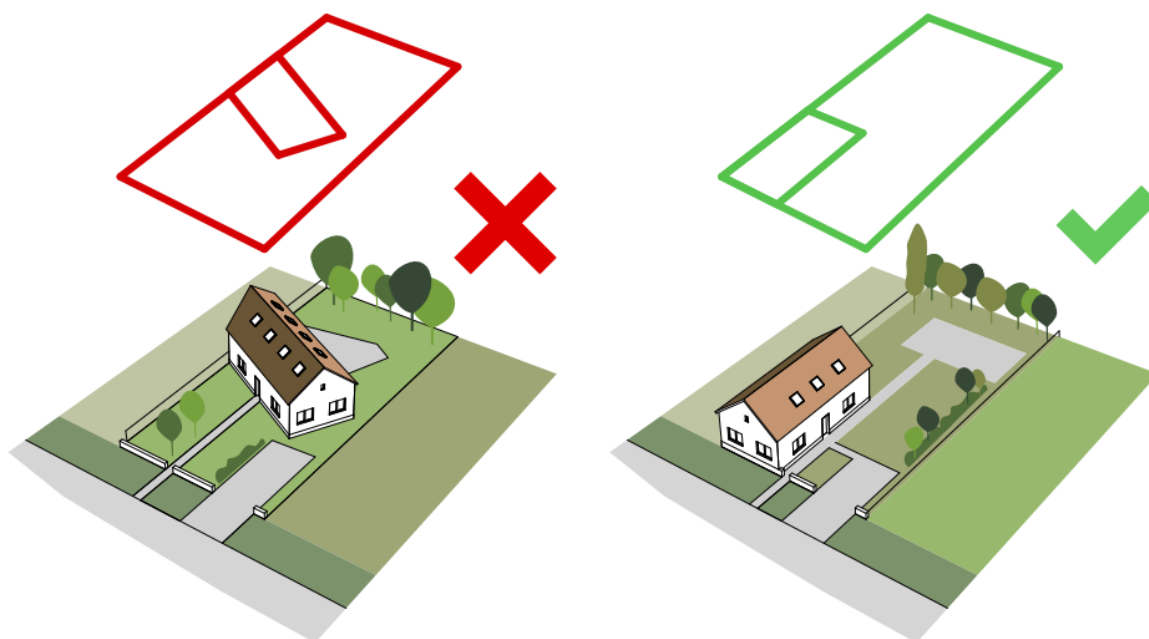
TELEPÍTÉS

Kálmáncsán a lakóépületek többsége az utcáfrontra merőleges nyeregtetővel épült, jelenleg is ez határozza meg az utcaképet. A melléképületek a lakóépületekkel összeépítve, azokkal építészeti egységet alkotva az utcára merőleges tetőidommal épültek.

A településképi szempontjából fontos, hogy új épületek építésénél, az átépítéseknél, bővítéseknél megmaradjon ez a stílár elem.

A szalagtelkes beépítési struktúra, a keskeny telekszélesség miatt a „hajlított” ház, a lakóépületre befordított melléképületek nem jellemzők. Ugyanígy csak néhány esetben figyelhető meg a lakóépületekkel szemben, az oldalkertbe telepített melléképületek (ún. „nyárikonyhák”).

A foghíjak beépítésénél, új épületek építésénél javasoljuk a hagyományos, történeti telepítés megtartását.

KÁLMÁNCSA

TELEPÜLÉSKÉPI ARCULATI KÉZIKÖNYVE

2017.

TEREPALAKÍTÁS

A település földrajzi környezetének bemutatása során kitértünk arra, hogy a történeti településmag sík területen fekszik. A település jelenlegi épületállományát adó hagyományos épületek telepítésénél természetesen minimális volt a tereprendezés.

A kialakult és védendő falukép miatt újabb beavatkozások esetén nem javasolt olyan tereprendezés elvégzése, amely az eredeti terepviszonyok megváltoztatásával jár.

ÉPÜLETMAGASSÁG

Kálmánca település történeti településrészére a földszintes beépítés jellemző, amelyet a történeti hagyományok és a táji adottságokhoz illesztett tömegformálás indukált.

A református. templomtól eltekintve a településen hasonló kubaturával épültek a házak. A magassági arányokat a viszonylag magasabb lábazat, az ehhez igazodó belmagasság, illetve a keskeny traktusszélességű épületre illesztett 40-45 fokos hajlású tetőszerkezet magassági arányai determinálták.

KÁLMÁNCSA

TELEPÜLÉSKÉPI ARCULATI KÉZIKÖNYVE

2017.

A középületek többségénél (polgármesteri hivatal, orvosi rendelő, ...) is a földszintes beépítés jellemző.

Új beépítéseknel, meglévő lakóépületek bővítésénél a történeti utcakép megőrzése érdekében a földszintes beépítés megtartását javasoljuk. Amennyiben a funkció miatt indokolt a földszintesnél magasabb épületek kialakítása, azt a megfelelő övezeti kijelölés mellett szabályozási tervi szinten javasoljuk kezelni, úgy hogy a kialakult utcakép, a légtérarányok ne módosuljanak jelentős mértékben.

TETŐHAJLÁSSZÖG

A településen a tetőhajlásszög a hagyományos tömegformálásból, a környezeti adottságaihoz igazodva a traktusszélességből adódóan 42-45 fok között változik, amely a falkép egységes megjelenésének is az egyik fontos eleme. Az építészeti formálásnál, új házak építésénél, bővítéseknel is szükséges az eredeti tetőhajlásszög megtartása.

KÁLMÁNCSA

TELEPÜLÉSKÉPI ARCULATI KÉZIKÖNYVE

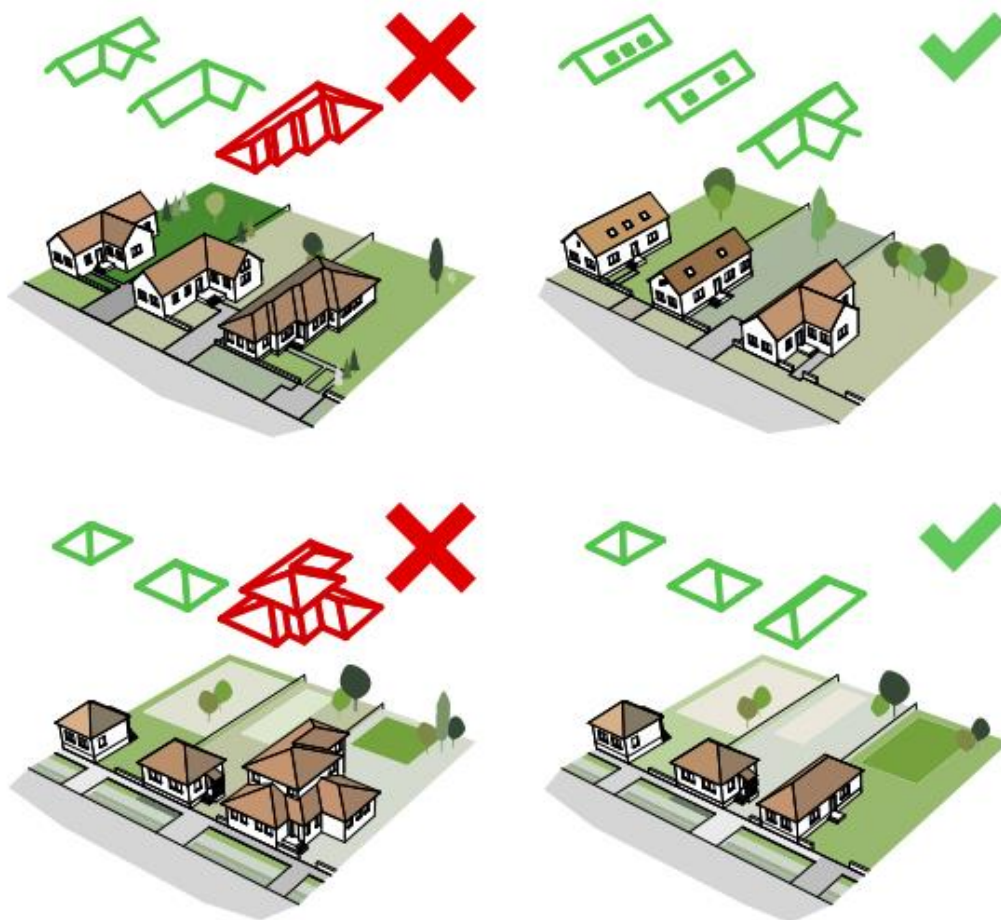
2017.

TETŐFORMA

Az épületek tetőformálásánál a hagyományos nyeregtető jellemző, amelyet a helyi közösség egységes gondolkodása, gazdálkodástörténeti és kulturális gyökerek, földrajzi adottságok indokoltak.

Javasoljuk kerülni a manapság divatos „mediterrán stílusú” tetőhajlásszög és tetőforma alkalmazását, melynek történeti hagyományai idegen Kálmánca településtörténeti hagyományaitól, építészeti örökségétől.

Kálmánca épületeinek tetőformái az egyszerű, racionális alaprajzi kialakítás természetes következménye. Új épületek tervezésénél a környezeti és építészeti adottságokhoz alkalmazkodva javasolt az alaprajzi kialakítás meghatározása, lehetőleg kerülni kell a bonyolult, tördelt épülettömegek kialakítást, mivel a több síkból összeálló tetőidom látványa idegen lenne a kialakult településképtől, ugyanakkor épületszerkezeti sem hatékony megoldás.

KÁLMÁNCSA

TELEPÜLÉSKÉPI ARCULATI KÉZIKÖNYVE

2017.

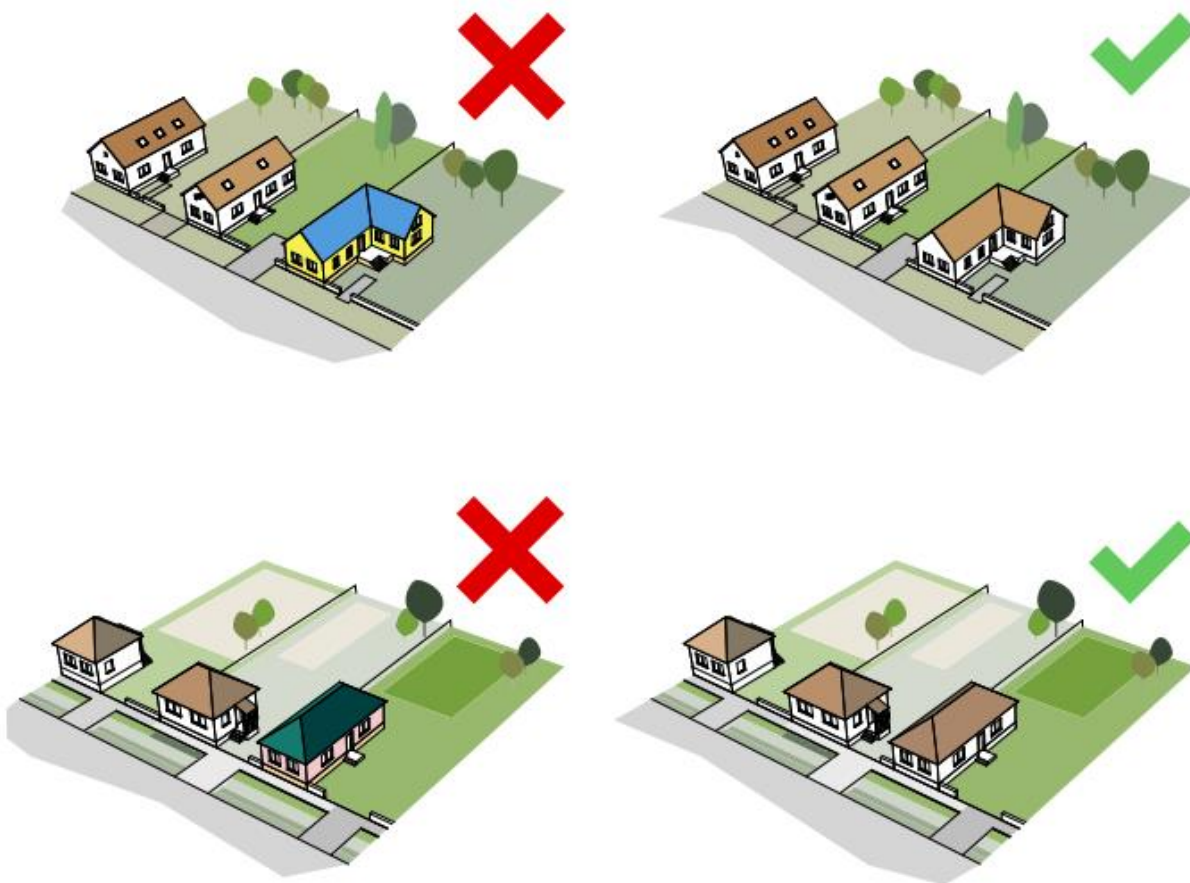
SZÍNHASZNÁLAT

A régi épületeknél még felfedezhető az eredeti színhasználat, amely elsősorban a „földszínek” alkalmazását jelentette. Sok épületnél azonban az egyszerű fehér meszeléssel „színezték” a homlokzatot.

A fa nyílászárók színe is a homlokzaton alkalmazott árnyalatokhoz igazodott, általában barna pác vagy olajfestés.

Az épületek homlokzati színhasználatát az épületek homlokzati tagoltsága, a jellemző stílusjegyek is befolyásolták.

Az egyszerű, viszonylag kevés tagozattal díszített, vagy teljesen díszítetlen homlokzatfelületeknél általában egy-két színt használtak. A felújítások, átalakítások során javasoljuk – amennyiben ennek technikai feltételei fennállnak – az épület eredeti színének meghatározását, és az új színezésnek ehhez való igazítását, illeszkedését.

KÁLMÁNCSA

TELEPÜLÉSKÉPI ARCULATI KÉZIKÖNYVE

2017.

HÍRKÖZLÉSI, ELEKTROMOS CSATLAKOZÓ BERENDEZÉSEK ELHELYEZÉSE

Az utcák vonalvezetése, az épületek építészeti minősége mellett a közművek (elsősorban a légvezetékek, villanyoszlopok, stb.), különböző infrastrukturális kiegészítő szerelvények látványa is meghatározó, befolyásolja a településről alkotott képünket, első benyomásunkat.

Fasorok telepítésénél a meglévő vezetékhálózat figyelembevételével, annak bővítési lehetőségét is mérlegelve olyan fajokat válasszunk, amelyek nem gátolják a meglévő infrastrukturális hálózat működését, lehetővé teszik azok karbantartását. Településképi szempontból fontos, hogy a fasorok karbantartása során ne sérüljön azok esztétikai minősége, kerülni kell csonkolásukat, azzal együtt, hogy a felsővezetékes hálózat zavartalan működése is folyamatosan biztosított legyen. A térszín alatti vezetékhálózat tervezése során, illetve a fasorok, a növényzet telepítésénél fordítsunk figyelmet arra, hogy a növények gyökerei ne okozzanak problémát a térszínalatti vezetékek működése, karbantartása során.

Az infrastrukturális fejlesztések elkerülhetetlen következménye az épületek homlokzatán, tetőfelületén megjelenő csatlakozási pontok, illetve ezek fogadószerkezetei. A településképi védelme érdekében fontos szempontok, így az anyaghasználat is jogszabályi eszközökkel, helyi rendeletekkel is érvényre juttathatók.

Szabályozni lehet és sok esetben szabályozásra is kerül, hogy milyen anyagok használhatók a homlokzaton elhelyezhető műszaki berendezések közül.

KÁLMÁNCSA

TELEPÜLÉSKÉPI ARCULATI KÉZIKÖNYVE

2017.

Általánosságban javasoljuk, hogy a műszaki infrastruktúra működéséhez szükséges járulékos berendezések helyének és anyaghasználatának meghatározása mindig a helyi értékek figyelembevételével történjen. Egy gazdagon díszített utcafronti homlokzat építészeti értékeit jelentős mértékben ronthatja, látványának esztétikai értékét csökkentheti egy pl. a zárópárkányon elhelyezett műszaki berendezés. A meglévő, építészeti értéket képező homlokzati díszeken (pl.: lizénák, ablakkeretezések, osztópárkányok, zárópárkány, stb...) kerülni kell fogadószerkezetek elhelyezését, ugyanakkor a műszaki működéséhez szükséges berendezések elhelyezését nem szabad megakadályozni.

KÁLMÁNCSA

TELEPÜLÉSKÉPI ARCULATI KÉZIKÖNYVE

2017.

TORNÁCOK

Az olasz terrazzo szóból származó, Magyarországon meghonosodott építészeti eszköz a középkortól jellemző a magyarországi építészeti kultúrára a falusi lakóépületektől a módosabb épületek tömegformálásánál is kedvelt térformáló eszköz.

A település jelenlegi épületállományát alkotó lakó- és melléképületeknél nem jellemző a tornác alkalmazása, elvértve fedezhető fel ez az építészeti elem. Az épületek teljes hosszában végigfutó tornác csak néhány épületnél létesült, inkább a bejáratok előterének lefedésénél volt használatos.

Tekintettel arra, hogy ez az építészeti elem az esetek többségében az épületek eredeti épülettömegének szerves része, a felújítások során javasoljuk megtartásukat, új építések esetén a mai kor igényeihez igazodva beilleszteni a tervezési, szerkesztési alapelvek közé.

KÁLMÁNCSA

TELEPÜLÉSKÉPI ARCULATI KÉZIKÖNYVE

2017.

AJTÓK, ABLAKOK

„Bármilyen épület kifogástalan homlokzattervénél az a legelső és főfeltétel, hogy az a belső beosztással és az épület szerkezeteivel mindig összhangban legyen: a homlokzat tehát a belső beosztásnak és a szerkezetnek mintegy következményeképpen alakuljon. Ellenkező esetben vétenénk tervünkkel a szépségnek az ellen a főkövetelménye ellen, melyet a tárgy elején „valóság” néven említettünk.” (Klein Jakab: Építészeti alaktan

A homlokzati megjelenés, az épület karakterének megformálása során különös gondossággal kell eljárunk a nyílászárók rendjének, felületeinek, osztásának, részletképzések kialakításánál.

Új épületek tervezésénél és a meglévők átalakításánál is fontos szempont az értékteremtés, az értékek megőrzése, a megfelelő arányrendszer kialakítása.

A település hagyományos épületeinek többsége oromzatával fordul az utca felé, az ablakok gondosan megszerkesztett nyílástengelyei tagolják a homlokzatot, határozzák meg az áttört és tömör felületek arányát.

A hagyományos nyílászárók szinte kivétel nélkül osztottak, palló-, vagy kapcsolt gerébtokos szerkezetűek, kívül többnyire zsalukkal felszerelt.

KÁLMÁNCSA

TELEPÜLÉSKÉPI ARCULATI KÉZIKÖNYVE

2017.

A meglévő épületek felújítása, energetikai korszerűsítése során az építészeti értékek megőrzése érdekében célszerű - a nyílászárók állapotától függően - a meglévő tokszerkezet és profilrendszer megtartása mellett a hőszigetelő üvegezést a belső szárnyakon elhelyezni, amellyel az épület eredeti karaktere megőrizhető ugyanakkor az energetikai követelményeknek is eleget lehet tenni.

HOMLOKZATKÉPZÉS, ANYAGHASZNÁLAT

A homlokzatképzések elemzésénél a településközponti karakteren belül külön kell választanunk a hagyományos, egyszerűbb építészeti eszközökkel kialakított épületek homlokzatát, illetve a díszesebb, a polgári stílusjegyeket használó gazdagabb homlokzatformálástól.

Kálmáncsa településen elég magas számban láthatók az utóbbi épülettípusok, amelyek sok esetben a mai napig megőrizték eredeti formálásukat, anyaghasználatukat, építészeti jegyeiket.

Ezek építészeti értéket jelentenek. Javasoljuk, hogy az épületek külső felújítása során az eredeti

épületdíszek megmaradása, visszaállítása legyen az elsődleges szempont. Az energetikai

KÁLMÁNCSA

TELEPÜLÉSKÉPI ARCULATI KÉZIKÖNYVE

2017.

korszerűsítések során az értékes tagozatokkal rendelkező épületek díszei lehetőleg maradjanak meg, a hőtechnikai követelmények teljesítésére más épületszerkezetek kerüljenek bevonásra.

ÉPÜLETRÉSZLETEK

A településen sok épület homlokzata őrzi még az eredeti részletképzéseket. A századforduló körül épült épületek többségénél különleges figyelmet fordítottak az épületek homlokzati „arculatának” megfogalmazására, amely a harmonikus arányrendszer, az átgondolt és pontosan megtervezett nyílástengelyek kiosztása, a színhasználat mellett a részletképzésekre is kiterjedt. Nagy gondossággal jártak el a lábazati anyagválasztásnál, a lábazat magassági értékének az épület többi magassági méretéhez viszonyított megválasztásánál, a belmagasság és a nyílászárók méretének egymáshoz való illesztésénél, a tetőhajlásszög meghatározásánál, és a részletek kidolgozásánál.

KÁLMÁNCSA

TELEPÜLÉSKÉPI ARCULATI KÉZIKÖNYVE

2017.

Az épületek sajátos hangulatát, építészeti értékeit a mindezek együtt alkották. Az épületek felújításánál fokozott figyelmet kell fordítani a fenti alkotórészek, így a részletek megőrzésére is. Egy esetleges energiakorszerűsítési terv keretében mérlegelni kell, hogy a homlokzati részletképzések „elpusztítása” helyett inkább a padlás hőszigetelése, korszerűbb gépészeti megoldások előtérbe helyezése lehet a célravezetőbb annak érdekében, hogy az épület részletgazdagsága ne vesszen el.

A településen egyébként nem jellemző, hogy az aktív napenergia-hasznosítás eszközei közül a napelemek, napkollektorok átalakítanak a faluképet.

A jelenleg beszerezhető napkollektorok alkalmazásánál javasoljuk, hogy az épület geometriai adottságaihoz igazítottan kerüljenek megtervezésre a gépészeti kiegészítő eszközök. Vegyük figyelembe a környezeti adottságokat, az épületek egymáshoz viszonyított helyzetét is. A jelenlegi panelek részletképzései miatt (világos keretezés, sötét kitöltő-mező) nem lehet homogén felületet kialakítani, a napelemek látványa uralja az épület megjelenését, leterelve a figyelmet az épület építészeti értékeiről, részletképzéseiről.

Ezért az épület fő homlokzata helyett javasoljuk olyan felületek használatát, amelyek kevésbé exponáltak, ahol egységes geometriai felület használható, ahol pl. a tető vápaképzését nem kell panelekkel követni. Jó megoldás lehet a kerthasználatához kapcsolatosan a, kerti növényzettel befuttatott állványzatra szerelt napelemek elhelyezése, amely nem befolyásolja az utcaképet, ugyanakkor lehetőséget ad az alternatív energiafelhasználásra is.

További jó megoldás lehet – ha feltétlenül ragaszkodunk a napelemek, napkollektorok használatához – olyan panelek használata lenne, amelyeknél a elemek egységes felülete képezhetnek, színükben, anyaghasználatukban egyaránt.

Jó megoldásként lehet még javasolni a talajra telepített, a község külső területeire telepített napelem-parkot, ahol közösségi szinten lehet megoldani a település napenergia hasznosítási igényeit.

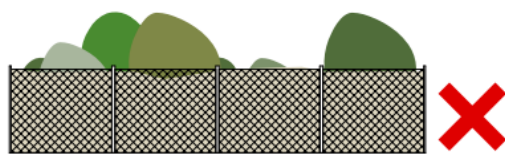
Természetesen ennél a megoldásnál is fontos a tervezés, a körültekintő telepítés, hogy a tájban, az épített környezetben idegen elemként megjelenő látvány ne befolyásolja a település megszokott képét.

KÁLMÁNCSA

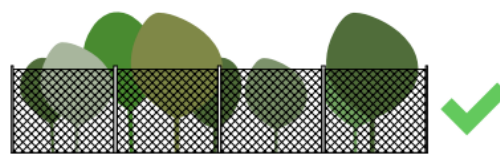
TELEPÜLÉSKÉPI ARCULATI KÉZIKÖNYVE

2017.

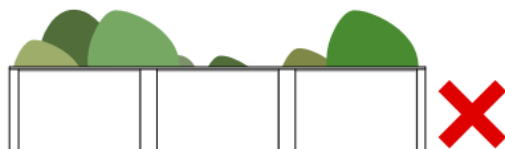
KERÍTÉSEK

Áttört kerítések nádszövettel való zárása nem megfelelő.

Teljesen áttört, drótfonatos kerítés.

A falszerű áttörés mentes kerítések nem elfogadhatóak.

Oszlopos kerítés 1/3-ad lábazat és 2/3-ad áttört résszel.

A településre a fésűs beépítés jellemző, a telekszélességek is ehhez a beépítési módhoz igazodtak. Az épületek közötti, utcafronti telekszakszok határolására sokféle megoldás született, de általában az áttört kerítés jellemző. sok helyen még fennmaradtak a kovácsoltvas kerítések, kapuk.

Sok helyen látható a korábban valószínűleg elbontott kerítések helyén betonkerítés, amelynek lezárása, ritmikus függőleges, karcolt osztása emlékeztet az eredeti deszka-kerítések kialakítására. Anyaghasználata, formai megjelenése a századfordulón, a vasút megjelenéséhez köthető betonkerítések hangulatát idézik. A településen is számos porta utcafronti lezárásánál

KÁLMÁNCSA

TELEPÜLÉSKÉPI ARCULATI KÉZIKÖNYVE

2017.

alkalmazták ezt a megoldást, sőt a szomszédos településeken is – pl. Szulok – is előfordul.

KERTEK

A település jelentős részét alkotó történeti településrész tudatos alakítás, fejlődése a tájba-illesztés a természetes környezethez alkalmazkodás elvei mentén alakult.

Az épített környezet, a lakó- és melléképületek, a kiegészítő gazdasági épületek telepítésénél is ezeket az elveket követték. Így alakultak ki a széles oldalkertek, amelyeket sok esetben gyümölcsfákkal, néhány sor szőlővel ültettek be. Néhány telken még ma is állnak az oldalkertbe, a szomszédos épület falával határos pincetorkok, amelyek általában a hátsókertben szoktak helyet kapni. A lakóépületek mögé, sorosan telepített gazdasági épületek mögötti telekrészt használták a veteményes telepítésére.

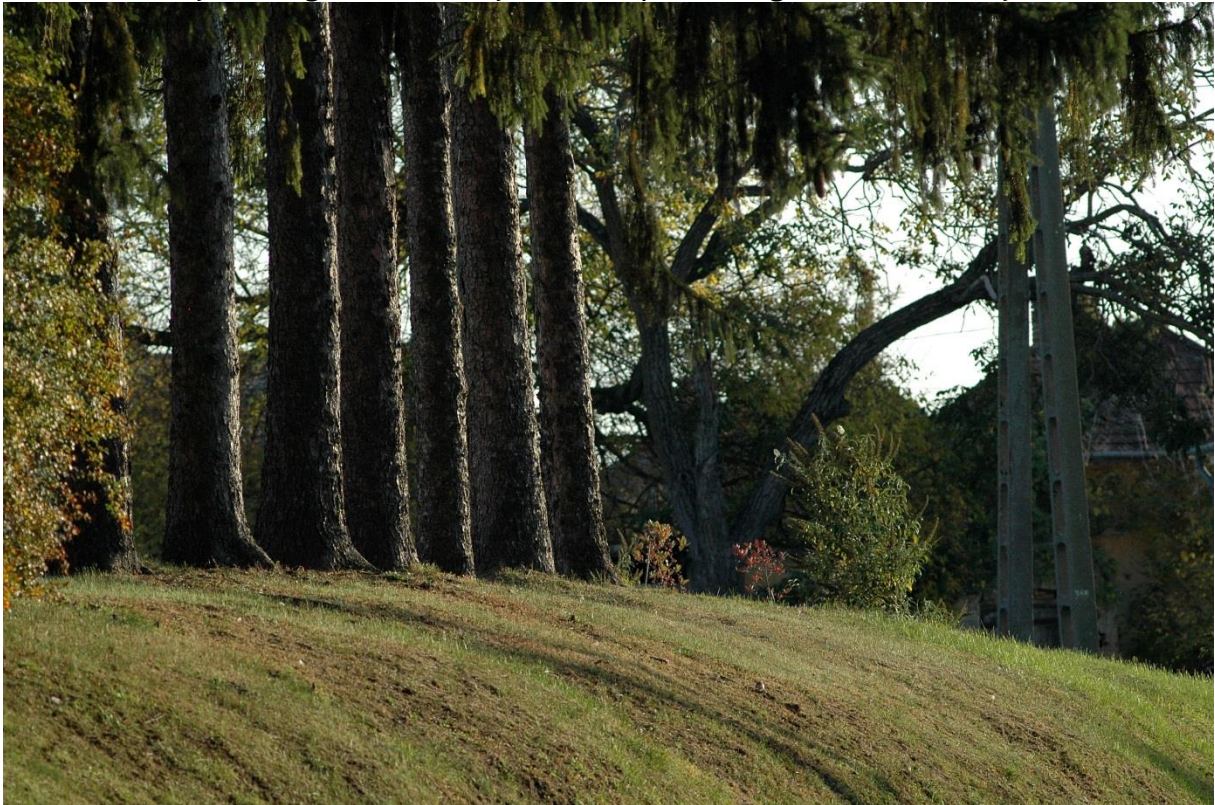
KÁLMÁNCSA

TELEPÜLÉSKÉPI ARCULATI KÉZIKÖNYVE

2017.

KÖZTERÜLETEK

A településkép szempontjából meghatározó központi rész a református templommal és fás-ligetes környezetével a kezdetektől jelentős környezetformáló erő volt. A lakóépületek általában előkertekkel épültek, az utcafronti telekhatár és a közlekedési felületek közötti zöldterületet gyümölcsfák díszítik. A kialakult légtérarány mellett a fasorok látványa is meghatározó tényező a település hangulatában, látványában.

Javasoljuk a meglévő településstruktúra megőrzését, a meglévő zöldfelületek megtartását.

KÁLMÁNCSA

TELEPÜLÉSKÉPI ARCULATI KÉZIKÖNYVE

2017.

TEMPLOM ÉS KÖRNYEZETE

A templom környéke alkotja a település központi részét, a nagy kiterjedésű zöldfelületnek nagyméretű fák adnak többlet hangulati értéket.

A központi területtől keleti irányban van az orvosi rendelő, szoliter beépítéssel.

A nagy zöldfelület, a koros fák, a szépen karbantartott terület sajátos hangulatot ad a kerített templom környezetének, domborzati adottságai is „kiemelik” a településrész központi jellegét. A templom az építési korára vonatkozó stílusjegyeket viseli, jól karbantartott. A terület esetleges intenzívebb beépítését, újabb funkciót telepítését nem javasoljuk, a jelenlegi karakter megőrzése, a meglévő értékek megőrzése javasolt.

KÁLMÁNCSA

TELEPÜLÉSKÉPI ARCULATI KÉZIKÖNYVE

2017.

ELTÉRŐ ÉPÍTÉSZETI KARAKTERŰ TERÜLETEK ISMERTETÉSE,
AJÁNLÁSOK
KÜLTERÜLET,
GAZDASÁGITERÜLET
LAJOSPUSZTA TERÜLETE

KÁLMÁNCSA TELEPÜLÉSKÉPI ARCULATI KÉZIKÖNYVE 2017

KÁLMÁNCSA

TELEPÜLÉSKÉPI ARCULATI KÉZIKÖNYVE

2017.

LAJOSHÁZAPUSZTA

ajánlások

A településtől észak-keleti irányban található, külön építészeti karakterű terület gazdasági épületekkel beépített, tőle északi irányban az uradalmi birtokközpontozóhoz tartozó, működéséhez szükséges lakóépületek állnak. Az egyszerű épülettömegű, alaprajzi kialakítású, építészeti eszközeiben is szerény épületek az észak-dél tengelyű utca két oldalán állnak, kivétel nélkül földszintes beépítésűek.

A területhasználatot a rendezési tervi előírások megfelelően szabályozzák, módosítását nem javasoljuk. Fejlesztési szándék esetén a beépítés szabályozását a kialakult arculat megőrzése érdekében a meglévő adottságokhoz igazítva javasoljuk meghatározni.

KÁLMÁNCSA

TELEPÜLÉSKÉPI ARCULATI KÉZIKÖNYVE

2017.

GAZDASÁGI TERÜLET

Kálmáncsa külterületén, Szulok és Kálmáncsa határán gazdasági hasznosítású terület került lehatárolásra.

A beépítés, a gazdasági épületek látványa sem meghatározó, a településképet nem befolyásolja. Formai kialakításuk, anyaghasználatuk a funkcióhoz igazodik.

Fejlesztési szándék esetén, vagy amennyiben újabb településrészben kerül gazdasági-ipari terület kijelölésre javasolt a meglévő telepítés, struktúra, építészeti kialakítás, anyaghasználat megtartása, illetve a meglévőhöz való igazítása.

A területlehatárolásnál is megfelelő gondossággal kell eljárni, a történeti településrész kialakult látványát, arculatát az esetleges újabb beépítés ne befolyásolja.

Az épületek többnyire szoliter jelleggel kerültek telepítésre, anyaghasználatukra, építészeti stílusjegyeire a racionalitás jellemző. Településképi szempontból megjelenése az előbbiek és a településen belüli perifériális helyzete miatt nem meghatározó, a történeti településmag építészeti értékeinek érvényesülésre nincs hatással. Külön karakterként való kezelése azonban indokolt.

KÁLMÁNCSA

TELEPÜLÉSKÉPI ARCULATI KÉZIKÖNYVE

2017.

A településrészen meglévő területtel kapcsolatban jelenleg fejlesztési szándék nem ismeretes, azonban egy esetleges bővítés során a környezeti adottságokhoz - ideértve a jelenleg kialakult és beállt telepítést is – való igazodás legyen az elsődleges szempont. Amennyiben új épületek telepítésére kerülne sor, azok tömege, magassága ne haladja meg a jelenlegit.

KÁLMÁNCSA

TELEPÜLÉSKÉPI ARCULATI KÉZIKÖNYVE

2017.

JÓ PÉLDÁK ÉPÜLETEK, ÉPÜLETRÉSZLETEK

KÁLMÁNCSA TELEPÜLÉSKÉPI ARCULATI KÉZIKÖNYVE 2017

KÁLMÁNCSA

TELEPÜLÉSKÉPI ARCULATI KÉZIKÖNYVE

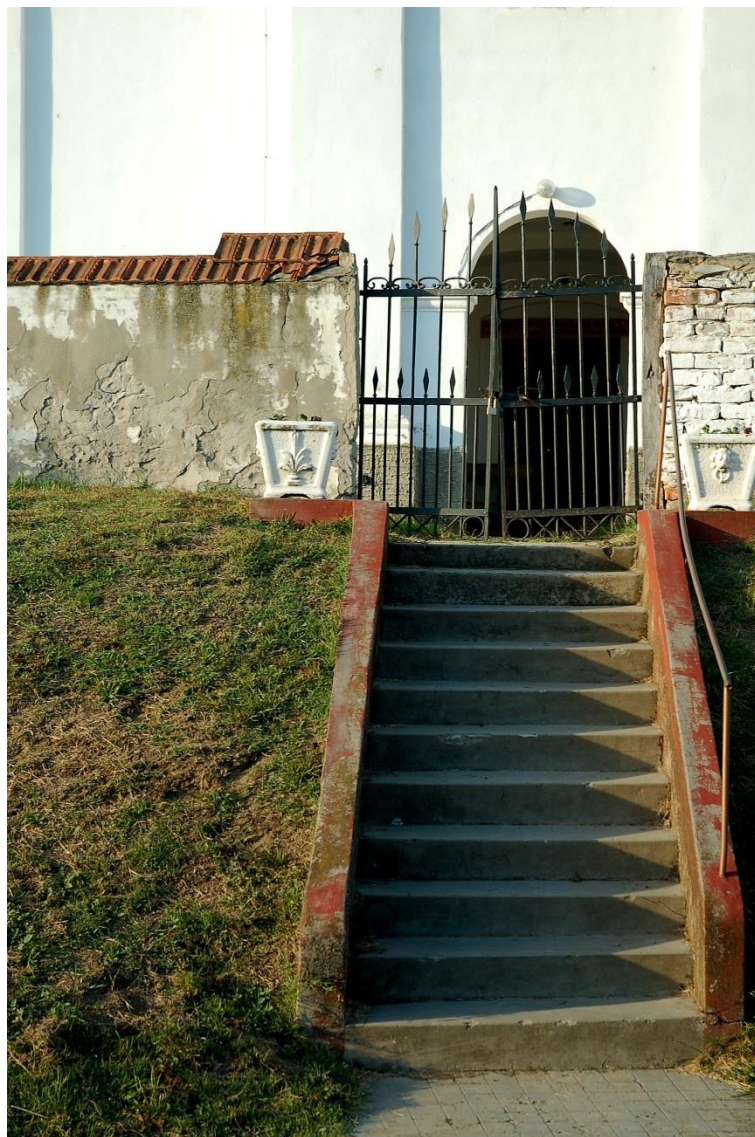
2017.

A település az utóbbi évtizedekben az építészeti kultúrában tapasztalható változások, sokszínűség ellenére is megőrizte eredeti karakterét, arculatát.

A meglévő épületek felújításánál az épületek tömegarányai általában nem módosultak, a településen számos épületnél fellelhető a módosabb épületekre jellemző gazdagabb homlokzatszíntés, motívumok továbbra is díszel az épületeknek, a tulajdonosok értéként kezelik a meglévő épületek eredeti megjelenését.

Az utóbbi évtizedekben az építési tevékenység a meglévő épületállomány felújítására, korszerűsítésére irányult, így az épületek tömege nem módosult, sok régi épületnél megtalálható az eredeti homlokzatszíntés, az eredeti architektúra. A felújításoknál azonban sok esetben az eredeti anyaghasználatól eltérő anyagokat használtak, pl. tetőfedések felújításánál.

A településszerkezet, a településképi meghatározó eleme, az utcák légtérarányai nem módosultak, a viszonylag alacsony számú átépítés alkalmazkodott környezetéhez.

Az új épületek tömegformálásánál, telepítésénél is elsődleges szempont a környezethez, a hagyományokhoz való illeszkedés.

Egy település építészeti megjelenésénél a tömegformálás, a légtérarány mellett nagyon fontos az anyaghasználat.

KÁLMÁNCSA

TELEPÜLÉSKÉPI ARCULATI KÉZIKÖNYVE

2017.

Kálmánca épületállományának többségét az 1920-30-as évek idején épült házak adják, amelyek építésénél hagyományos anyagokat használtak. A lábazatok általában kőből készültek, a falak vegyes falazatok voltak, a tetőfedés cserépfedés, a nyílászárók fából készültek.

A településképi mai megjelenésénél is a hagyományos anyagok dominálnak, néhány esetben azonban – többnyire az energetikai korszerűsítések során – a hagyományos anyaghasználat háttérbe szorul.

Az értékes kerítések részletképzései sok helyen ma is fellelhetők. A kerítések anyaghasználatánál szívesen alkalmazták a természetes anyagokat (terméskő, tégl, fa, fém). Viszonylag kevés portánál figyelhető meg kovácsoltvas kerítés. A közterület felőli kerítéseknél korábban már említett, az archaikus formákra és anyaghasználatra emlékeztető kerítések jellemzőek.

Az új beépítéseknél nem jellemző, hogy egy összefüggő nagyobb terület bevonásával, vagy a meglévő – esetleg elavult – épületállomány elbontása után felszabaduló – terület felhasználásával épüljenek új épületek. Inkább a foghíjak beépítésével alakul át a megszokott utcakép, azonban az új beépítéseknél a kialakult légtérarányok, a látvány nem változik még annak ellenére sem, hogy az épületek homlokzatmagassága, tetőfelületének nagysága növekedik.

UTCÁK

A települések egyik legfontosabb arculati elemét az utcák térszervező ereje adja. A légtérarányok, a zöldfelületi sáv szélessége, annak minősége, a kerítések, az épületek látványa.

A közutak burkolt felületéhez kapcsolódó zöldfelületek, járdák kialakításánál nem szükséges nagyobb anyagi ráfordítás, a vonalvezetés, a növényzet megtervezése, átgondolása elegendő a harmonikus látvány kialakításához.

Az utcakép látványához sajnos hozzátartoznak a közművek járulékos építményei, a villanyoszlopok, a vezetékek. Ideális az lenne, ha a vezetékek a földbe süllyesztve kerültek volna eredetileg is kialakításra. A beruházás magas költségvonzata, a különböző szolgáltatók „megtelepülése” a már meglévő infrastruktúrán ellehetetleníti azt a megoldást, amellyel az eredeti településképi

KÁLMÁNCSA

TELEPÜLÉSKÉPI ARCULATI KÉZIKÖNYVE

2017.

A közparkok kialakításánál a természetes állapothoz való igazodást, a használatuk érdekében szükséges minimális beavatkozást javasolunk, az utak, közlekedő felületek burkolatválasztásánál a természetes anyagok használata adhat jó megoldást. A manapság elterjedt beton „térkövek” kiválasztásánál a minőségi szempontok domináljanak.

A természetes anyagok kopása, öregedése teljesen más arculatot ad a köztereknek, közparkoknak, mint a beton felületek látványa.

ÁRNYÉKOLÓK

A délre tájolt hagyományos épületek esetében az épületek árnyékolását a tornácok biztosították, amelyek télen az alacsony hajlásszögben érkező napsugarakat beengedték a belső helyiségekbe, nyáron pedig megfelelő árnyékolást adtak. Kálmáncsán a környezeti adottságokhoz igazított telepítés miatt nem volt indokolt ennek az építészeti megoldásnak az alkalmazása.

Új épületek tervezése során javasoljuk a tervezési eszközök között a tornác mai formájának alkalmazási lehetőségét is mérlegelni. Árnyékoló szerepe mellett karakteres építészei eleme lehetne az utcaképnek.

Kálmáncsán az épületek többségénél az ablakok árnyékolására, az utcai nyílászárók védelmére állítható, lamellás nyitható-zárható zsalugátákat alkalmaztak. Funkcionális szerepük mellett fontos részét képezik az épület egységes megjelenésének, értéket jelentenek. Bár azoknak az épületeknek a száma alacsony, ahol ezek még előfordulnak és jellemzően a régi épületek homlokzatát díszítik mégis a manapság gyakran alkalmazott műanyag redőnyök helyett a hagyományos forma és anyaghasználat alkalmazását javasoljuk.

KÁLMÁNCSA

TELEPÜLÉSKÉPI ARCULATI KÉZIKÖNYVE

2017.

KÁLMÁNCSA ÖNKORMÁNYZATA
www.somogy.hu/kalmancsa
Tel./Fax.: (82) 719-829
7538 Kálmánca, Kossuth L. u. 36.
Polgármester: Peperő Rózsa
megbízott települési főépítész: Gyivicsán Zoltán
készítette: Balázs Péter
okl. építészmérnök (É1-02-0520)
szakértő műemléki érték dokumentálása szakterületen (21-349)
7635 Pécs, Vizes dűlő 11. - (20) 371-8036 - balazspeter@balazspeter.com
építészeti útmutató ábrái: Lecner Tudásközpont
betűtípus: Candara
Készült Kálmánca Önkormányzata megbízásából
Minden jog fenntartva
Pécs, 2017. november 30.